

illetve a magyar fizika történetéhez kapcsolódik (*Bencze Gyula, Meskó Attila, Radnai Gyula, Plósz Katalin, Vincze Ildikó, Gábos Zoltán, Abonyi Iván, Paul A.M. Dirac, Hraskó Péter, Hargittai István, Fehér Péter, Kovács László, Kostka Pál, Jéki László*), de általában sokkal többet nyújtanak pusztán tudománytörténetnél. A másik része a fizika egyes különösen jelentős fejezeteivel, illetve a fizika világképével, szépségeivel, humanizmusával foglalkozik (*Nagy Károly, Abonyi Iván, Varró Sándor, Marx György, Toró Tibor, Victor F. Weisskopf, Vicsek Tamás, Tichy Géza, Papp László, Patkós András*).

A következő megjegyzés talán nem a recenzens szubjektív beállítottságának tulajdonítható. Ismeretes, hogy hazánkban a fizikai kutatás két legnagyobb központja Budapesten és Debrecenben van. Az egyáltalán nem kifogásolható, hogy a kiadványban külön cikk foglalkozik a KFKI-val, valóban központi jelentősége miatt. Az azon-

ban szóvá tehető, hogy miközben az a gyorsító berendezés, amelyiken az első hazai magreakciós vizsgálatokat végezték, amelyiken először állítottak elő mesterséges radioaktív izotópot hazánkban 1951-ben, kétszer is szerepel (az egyik cikkben és a fedőlap hátoldalán), arról nem esik szó, hogy Debrecenben majdnem másfél évtizeddel *korábban* történt meg ugyanez. Igaz, nem gyorsító berendezés segítségével. Tovább lehetne folytatni: a híres debreceni neutrínó-visszalökési kísérlet berendezései és a világon egyedülálló elektronspektrométerek képei közül is helyet kaphatott volna egy-kettő, nem beszélve arról, hogy Debrecenben is jártak Nobel-díjasok és előadásokat is tartottak. Sajnos, sokan elfelejtik, hogy míg az első világháború előtt csak Budapesten (és legfeljebb még Kolozsváron) volt fizikai kutatás, addig ma a „spektrum” sokkal szélesebb.

Berényi Dénes

HÍREK – ESEMÉNYEK

AZ AKADÉMIAI ÉLET HÍREI

Ünnepi ülészak az Akadémián Zawadowski Alfréd 70. születésnapján

A Magyar Tudományos Akadémia Fizikai Tudományok Osztálya és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Fizikai Intézete *Zawadowski Alfréd*, az MTA rendes tagja, műegyetemi professzor, az elméleti szilárdtestfizika nemzetközi hírű kiválósága hetvenedik születésnapja alkalmából 2006. április 7-én ünnepi tudományos ülészakot szervezett az Akadémia Nagytermében.

Először *Kroó Norbert*, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) alelnöke köszöntötte az ünnepeltet az Akadémia Elnöksége nevében. Ezután *Horváth Zalán*, az MTA Fizikai Tudományok Osztályának elnöke, valamint *Kertész János*, a BME Fizikai Intézete igazgatójának köszöntő szavai hangzottak el. A laudációkat követte a tényleges tudományos ülészak Zawadowski professzor itthon és külföldön élő tanítványainak, barátainak az előadásaiival.

Elsőként *Györffy Balázs*, a bristoli egyetem professzora, az MTA külső tagja tartott előadást az erősen korrelált elektronrendszerek *ab initio* modellezéséről, majd *Jánosy András*, a BME Kísérleti Fizika Tanszékének tanára, az MTA rendes tagja vezette be a hallgatóságot a magas hőmérsékletű szupravezető anyagokban megfigyelhető különleges töltéseloszlás kísérleti vizsgálatának rejtelseibe. Az ezt követő előadásnak már a címe is rendkívül érdekes volt: *Forgács Gábor*, a University of Missouri, Columbia, professzora működő szervek nyomtatásáról beszélt (*Printing functional organs: not a fiction anymore*). *Zimányi Gergely*, a University of California, Davis, professzora nem kevésbé figyelemfelkeltő *Tükör által, homályosan* című előadásában a kölcsönható rendszerek

üvegszerű állapotairól beszélt. A délelőtti szekciót *Mibály Lászlónak*, a State University of New York at Stony Brook professzorának előadása zárta, ő ferromágneses és anti-ferromágneses anyagok kísérleti vizsgálatának újabb eredményeivel ismertette meg a hallgatóságot.

Az ünnepi ebédet követő délutáni szekció első három előadása szorosan kapcsolódott egymáshoz. Olyannyira, hogy akár egy tematikus konferencia szekciójának is beillett volna. Elsőként *Carlo Di Castro*, a római „La Sapienza” Egyetem professzora beszélt a kuprátokon (réz-oxid alapú magas hőmérsékletű szupravezetők) végzett Raman-szórás mérések elméleti értelmezéséről, majd *Rudi*

Zawadowski Alfréd és felesége, Tátrallyay Mariella, az Akadémiai Klubban rendezett ünnepi ebédén.

Hackl, a müncheni Walter-Meissner Intézet kutatója ismertette a terület legújabb kísérleti eredményeit, végül *Thomas Devereaux*, a waterloo-i egyetem tanára tartott előadást a Raman-szórásnak, mint az erősen korrelált anyagok egyik vizsgálati módszerének távlati lehetőségeiről.

A szünet után *Hans Kroba*, a bonni egyetem profeszora ismertette elméletét a szilárdtestekben előforduló dinamikus hibahelyeknek az elektromos ellenállásra gyakorolt hatásáról, majd *Borda László*, a BME Elméleti Fizika Tanszékének posztdoktori kutatója beszélt a mágneses szennyezőknek a vezetési elektronok fázisvesztésében játszott szerepéről. Az ünnepi ülés utolsó előadójaként *Ulrich Eckern*, az augsburgi egyetem tanára az összetett kvantumrendszerek effektív elméletét ismertette.

Az előadásokból – a fiatalok számára talán meglepő módon – kiderült, hogy az ünnepelt milyen széles körű és nagy hatású tevékenységet folytatott és folytat ma is. A hazai fizika különösen sokat köszönhet Zawadowski professzornak. Nemcsak generációkat oktatott az elméleti szilárdtestfizikára, hanem mindig nagy súlyt helyezett a kísérlet és az elmélet egységére, és, ahol lehetett, támogatta a magas színvonalú kísérleti munkát. Méltán mondhatjuk tehát, hogy – Kertész János köszöntő szavait idézve – a magyar szilárdtestfizikusok valamennyien „Zawadowski Frédi köpönyegéből bújtak ki”. Igazán hálásak lehetünk, hogy Frédi energiája és munkakedve töretlen, és innen is azt kívánjuk neki, hogy Isten éltesse sokáig!

Újsághy Orsolya, Borda László, Zaránd Gergely

Detre László-emlékülés az Akadémián

A *Fizikai Szemle* legutóbbi számában már megemlékeztünk *Detre László* születésének centenáriumáról. A jeles évforduló alkalmából a Magyar Tudományos Akadémia Fizikai Tudományok Osztálya emlékülést rendezett.

A szervezők szándéka szerint az emlékülés egyik célja az volt, hogy a fiatalabb generációkhoz tartozó kollégák és az egyetemi hallgatók – leendő csillagászok – is megismerhessék az iskolateremtő és obszervatóriumalapító magyar csillagász, *Detre László* szakmai és szervező tevékenységét, valamint azokat a körülményeket, amelyek közepette *Detre* idejében a kutatómunka zajlott.

Szerencsére még nagyon sok aktív csillagász van, aki pályája elején együtt dolgozhatott *Detrével*, így az emlékülésen elhangzott előadások és visszaemlékezések nemcsak szakmai, hanem személyes jellegűek is voltak.

Kroó Norbert, az MTA alelnöke megnyitó szavai után az emlékülés első részét *Nagy Károly* vezette le, akinek *Detre* az 1970-es évek elején akadémikustársa volt. Az elsőként előadó *Balázs Lajos* *Detre Lászlóra* mint az MTA Csillagvizsgáló Intézete egykori igazgatójára emlékezett, utána pedig *Detré*t az igazgatói székben követő *Szeidl Béla* te-

kintette át az intézet legnagyobb hagyományú kutatási területén, a változócsillagok vizsgálatában *Detre* idejében és az azóta eltelt évtizedekben elért fontosabb eredményeket. Külön előadás foglalkozott a Piskéztetői Obszervatóriummal, amelynek létrehozása szintén *Detre* érdeme (*Balázs Béla*). *Detre* egyetemi oktatói és tanszékvezetői tevékenységéről az ELTE TTK Csillagászati Tanszékének jelenlegi vezetője, *Érdi Bálint* emlékezett meg.

Az emlékülés második részében azok a csillagászok tartottak rövid előadást, akik még *Detre* igazgatósága alatt kezdték pályájukat, és szakterületük is kapcsolódik a *Detre* által művelt vagy kezdeményezett kutatásokhoz. Az ennek során bemutatott témák – gömbhalmazok, cefeidák és más típusú pulzáló változócsillagok, foltos csillagok, flercsillagok, csillagkeletkezési régiók – és eredmények sokszínűsége is mutatja *Detre* életművének gazdag örökségét.

Ugyancsak a centenárium alkalmából emléktáblát avattak Szombathelyen, *Detre László* egykori középiskolájának falán, a Magyar Posta pedig emlékbélyeget bocsátott ki a jubileumra.

Sz. I.

TÁRSULATI HÍREK

Rónaszéki László
(1931–2006)

Rónaszéki László 2006. április 18-án tragikus hirtelenséggel elhunyt.

Elment. Hihetetlen, felfoghatatlan, hogy bekövetkezett. Amíg köztünk volt bármikor, bármilyen problémával hozzáfordulhattunk, mindig segített. Egész életét a fizika tanításának szentelte, az utolsó pillanatig aktívan dolgo-

„A lélek és az emlék örök, csak az halt meg, akit elfelejtenek.”

zott. Utolsó munkája egy kiadvány szerkesztése volt. Már tervezte a megyei levelezőverseny ünnepélyes díjkiosztóját is, amelyet végül nélküle, de Rá emlékezve rendeznek majd meg. Nagy úr maradt utána.

Valamennyi munkahelye Pest megyéhez kötötte. 1954–1967 között a sóskúti általános iskolában tanár,

igazgatóhelyettes, majd igazgató volt. 1968-tól az 1991-ben történt nyugdíjba vonulásáig az érdi Széchenyi István általános iskola tanára, valamint a Budai- és a Szentendrei Járásnak először szakfelügyelője, később szaktanácsadója, 1984-től Pest Megye vezető szaktanácsadója volt. 1990-től a 2003-ban jogutód nélkül megszűnt Pest Megyei Pedagógiai Intézet szaktanácsadója lett, 1996-tól országos fizika szakértőként szolgálta a fizikatanárokat.

Végigjárta az iskolai ranglétra szinte valamennyi fokát. Vezetőként szervezte és irányította különböző szintű munkaközösségek, kollektívák tevékenységét három új tanterv bevezetése és számtalan tankönyv, szemléltető eszköz használatba vétele előtt. Mint vezető szaktanácsadó a területi szaktanácsadóknak egy sor szempontot állított össze az iskolalátogatásokhoz. Javaslatai egységesebbé és a hatékonyabbá tették a szaktanácsadói tevékenységet.

1968-tól volt a TIT Pest Megyei Szervezetének tagja. Tanévenként 4–5 ismeretterjesztő előadást, kísérletező délutánt tartott. 1984-ben beválasztották az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Általános Iskolai Szakcsoportjának vezetőségébe. Öt cikluson keresztül állt a kollektíva élén, jó hatáskörrel szervezte az évente ismétlődő, szakmai tanácskozást helyettesítő fizikatanári ankétokat. Segítette, irányította a nagy tanári munkához és a szakmai megújuláshoz sok segítséget adó programok összeállítását, gyakorlati megvalósítását.

1990-ben – a tagság felhatalmazásával – négy tanár kollegiával összefogva lerakta az Öveges József Általános Iskolai Fizikaverseny országos döntője megszervezésének és lebonyolításának hosszú éveken át szilárd alapjait.

Tíz éven át vezette a Szervező Bizottság tevékenységét, jelentős szerepet vállalt a négyfordulós, 68 tanulóval először Tatán megtartott országos döntő létrejöttében. Az anyagi fedezet megteremtése mellett gondja volt a szakmai irányító, és a versenyszervező munkára is. Neve összefonódott az Öveges-versennyel. Élete egyik legfontosabb része volt a tehetséggondozás.

Színvonalas pedagógiai és társulati munkáját a szakma számtalan kitüntetés odaítélésével ismerte el. Közülük legrangosabb a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje (1993) és a Rácz Tanár Úr Életműdíj (2005).

Élete utolsó éveit sem a jól megérdemelt pihenéssel töltötte: elvállalta az ELFT Pest Megyei Területi Csoportjának elnökségét. Fáradhatatlanul dolgozott, szervezett, irányított, és még sok terve maradt megvalósítatlanul.

Szép, tartalmas életet élt.

Gyimesi Éva

ELFT Ált. Iskolai Szakcsoport
Pest Megyei Területi Csoport

HÍREK ITTHONRÓL

Megújult csillagász honlap

Számos új funkcióval, egyesületi hírekkel, valamint kibővült kép- és multimédia-galériával várja látogatóit a Magyar Csillagászati Egyesület új honlapja, a <http://www.mcse.hu/>

Egyesületünk – a hazai civil szervezetek körében az elsők között – 1995-ben indította el internetes oldalát. Az eltelt egy évtized alatt közel másfél millió látogatót vonzott, és fontos forrása lett az egyesületi és a csillagászati híreknek. Megkezdte működését egy online csillagászati jelenségnaptár, elindultak az azóta is népszerű tematikus csillagászati levelezőlisták, az elmúlt két évben pedig az előadások, találkozók internetes közvetítésének kialakításával szolgáltunk látogatóinknak.

Az egyesület alapításának 60. évfordulójára időzített új portállal számos célt tűztünk ki magunk elé. Egyrészt,

a korszerű internetes technológia segítségével szeretnénk a korábbinál is hatékonyabban szolgálni a csillagászati ismeretterjesztést; másrészt, lehetőséget biztosítunk a szak- és helyi csoportok tevékenységének, híreinek bemutatására, ezzel segítve munkájukat. A szélessávú eléréssel rendelkező látogatók figyelmébe ajánljuk az új, rendszeresen frissített Médiatárat, ahol már most is tíznél több csillagászati előadás hang- és videoanyaga érhető el.

A megújult képgaléria a nosztalgizálók számára újdonsággként a 80-as, 90-es évek távcsöves találkozóinak felvételeivel kedveskedik, de tartalmazza a március 29-i napfogyatkozás több száz hazai és külföldi felvételét, valamint az egyesület április 8-i közgyűlésének képeit is. Kellemes böngészést kívánunk!

Magyar Csillagászati Egyesület

Hargittai István: Az öt világformáló marslakó – könyvbemutató

A könyv az Oxford University Press által *The Martians of Science: Five Physicists Who Changed the Twentieth Century* címmel kiadott munka magyar változata. A most meg-

jelent könyvet április 28-án az MTA-n mutatta be Kroó Norbert akadémikus, az MTA alelnöke és Frank Tibor, a történettudomány doktora, egyetemi tanár.